

Kirjallinen kuuleminen hallituksen tiedonantoon

Suomen hallitus valmistelee parhaillaan tiedonantoa yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa. Kirjallisen kuulemisen aiheena on Yhdenvertainen Suomi –toimintaohjelman keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet, joihin tulisi keskittyä enemmän jatkossa sekä muut asiat, jotka katsomme tärkeäksi nostaa esille yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa.

Kuultavien valinta

Näkövammaisten liitto on tutustunut kuultavien listaan. Suomessa on noin 55 000 näkövammaista. Tämän vuoksi on hämmästyttävää, että Näkövammaisten liitto on jätetty kuultavien listan ulkopuolelle. Tuomme ohessa esiin näkövammaisten ihmisten näkökulmasta keskeisiä asioita ja vastaamme työryhmän esittämiin kysymyksiin. Huomautamme myös, että eri tavoin vammaiset ihmiset ja heitä edustavat järjestöt olisi tullut ottaa laajemmin mukaan kuultavien listaan.

1. Mitkä ovat mielestänne Yhdenvertainen Suomi -ohjelman kolme keskeisintä tavoitetta, joihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota?

Yhdenvertainen Suomi -ohjelmassa ei ole tosiasiassa paneuduttu vammaisten ihmisten asemaan eikä heidän kohtaamaansa syrjintään tai vihapuheeseen. Ohjelman laatimisen painopisteinä ovat olleet useat muut vähemmistöt, mutta vammaiset ihmiset on sivuutettu. Tämä näkyy ohjelman sisällössä. On hämmästyttävää, että puhuttaessa yhdenvertaisesta Suomesta vammaisuus mainitaan vain kahdeksan kertaa. Jokainen maininta kytkeytyy joko taustaselvityksiin tai termien selityksiin. Tosiasiassa vammaisten ihmisten asemaa ei oteta esille siten kuin olisi pitänyt.

Yhteiskunnan eriarvoistavien rakenteiden purkaminen on välttämätöntä. Näkövammaisten ja kuulonäkövammaisten, sekä muulla tavoin vammaisten, ihmisten näkökulmasta näitä rakenteita on edelleen 2020-luvulla liian paljon.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun eduskuntakertomuksen mukaan vammaisuus on vuodesta toiseen suurimpia syrjintäperusteita. Vammaiset ihmiset kohtaavat syrjintää kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla, myös esimerkiksi vammaispalveluissa sekä muissa sosiaali- ja terveystaloudissa.

Työelämän syrjintä, mukaan lukien rekrytointisyrjintä, vaikeuttaa vammaisten ihmisten työllistymistä. Terveystalouden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämisen lakisääteisen näkövammarekisterin tilastojen mukaan näkövammaisten työllisyysaste on 41 %. Luvussa ovat mukana koko-aikatyötä tekevät, osa-aikatyötä tekevät ja yrittäjät. Kun työllisyysastetta vertaamme valtaväestön työllisyysasteeseen, on ero merkittävä. Mikäli tavoitetta edistää suomalaisen työelämän monimuotoisuutta ja syrjimättömyyttä halutaan toteuttaa, se edellyttää vammaisten ihmisten työllisyysasteen ja todellisten työllistymismahdollisuuksien parantamista.

Vihapuheeseen puuttuminen systemaattisella toiminnalla ja yhteistyöllä on kannatettavaa. Näkövammaisten liitto huomauttaa, että vammaisiin ihmisiin kohdistuva vihapuhe on otettava vakavasti. Vammaisiin ihmisiin kohdistuvaa vihapuhetta esiintyy kaikkialla yhteiskunnassa yksityishenkilöistä viranhaltijoihin.

Poliisiammattikorkeakoulun viharikostilastojen mukaan vuonna 2021 viharikosepäilyjen motiiveista eniten kasvoi vammaisuuteen kohdistuvien ilmoitusten määrä, joka kaksinkertaistui vuoteen 2020 verrattuna. Ilmoituksia oli yhteensä 61 ja niihin sisältyneistä epäillyistä rikoksista lähes puolet oli kunnianloukkauksia.

Linkki: <https://polamk.fi/-/viharikosepailyjen-maara-kaantyi-selkeaan-kasvuun>

2. Mitkä ohjelman toimenpiteistä ovat olleet erityisen hyödyllisiä?

Yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksen valmistelu ja toteutus oli hyödyllinen toimenpide. Se jäi kuitenkin kesken ja vaatii jatkotyötä. Yhdenvertaisuuslaki on edelleen ristiriidassa Suomen ratifioiman YK:n vammaissopimuksen kanssa, sillä mm. esteettömyyden ja saavutettavuuden epäämistä ei säädetä syrjinnäksi. Koska osittain uudistettu yhdenvertaisuuslaki tuli voimaan vasta 1.6.2023, sen tosiasiallisesta toteutumisesta ei ole vielä konkreettista tietoa.

3. Mitä muita asioita haluatte nostaa esille yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa?

Yhteiskunnan ja sen jäsenten ennakko-oletuksissa ja -asenteissa näkövammaisia ihmisiä kohtaan on parannettavaa. Näkövammaiset ovat aktiivisia toimijoita ja osallisia yhteiskunnassa – eivät hoidon, hoivan ja valvonnan kohteita. Vammaispalvelut ovat osallisuuden ja toimijuuden kivijalka. Ne ovat perusta työlle, opiskelulle, perhe-elämälle, sosiaaliselle elämälle sekä yhteiskunnalliselle ja poliittiselle osallisuudelle ja osallistumiselle. Vammaisten ihmisten tarvitsemat palvelut eivät ole säästökohde, sillä vammaisen ihmisen elämä ei voi olla kiinni poliittisista tai taloudellisista suhdanteista.

Erilaiset rakennetun ympäristön ja joukkoliikenteen esteettömyyteen liittyvät puutteet ovat esteenä näkövammaisten ihmisten itsenäiselle liikkumiselle. Esteettömyyttä tarkastellaan pääsääntöisesti liikuntavammaisten liikkumisen apuvälineitä käyttävien näkökulmasta. Näkö- ja kuulovammasta aiheutuviin tarpeisiin sekä ääni- ja taktiilipasteisiin kiinnitetään liian vähän huomiota. Kaupunkisuunnittelussa tehdään ratkaisuja, jopa täysin uusia, jotka ovat vaarallisia ja syrjiviä näkövammaisille (Esim. Helsingissä ja Espoossa aloittavan Raide-Jokerin ylityspaikat, joissa katua tai raiteita ylittävä henkilö on väistämisvelvollinen. Näkövammaiselle nämä ylityspaikat ovat vaarallisia.). Myöskään mm. ääniohjattuja liikennevaloristeyksiä ei ole riittävästi.

Yhdenvertainen Suomi -toimintaohjelman valmistelun työryhmä ei ole ollut riittävän laajapohjainen. Sosiaali- ja terveysministeriön Vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta (VANE) ei ollut nimettynä työryhmään, vaikka siihen nimettiin useita muita neuvottelukuntia.

Oikeusministeriö on sivuuttanut YK:n vammaissopimuksen 4 artiklan 3 kohdassa säädetyn osallistamisvelvoitteen. Vammaisia ihmisiä ja vammaisjärjestöjä ei ole osallistettu valmisteluun lainkaan. Tämä on YK:n vammaissopimuksen vastaista.

Lisätietoja

järjestöjohtaja Sari Kokko 050 401 5802, sari.kokko@nkl.fi

Helsingissä 8.8.2023

Näkövammaisten liitto ry

Jukka Tahvanainen
toimitusjohtaja

Sari Kokko
järjestöjohtaja